

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 19 lutego 2002 r.

35440

RPO/399920/02//AW

Pan
Marek Pol
Wicepremier
Minister Infrastruktury

Szanowny Panie Premierze,

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi osób niepełnosprawnych i ich opiekunów (przykładowe kserokopie w załączeniu), którzy sygnalizują niekonstytucyjność przepisów ustawy z dnia 21 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy o uprawnieniach do bezpłatnych i ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. z 2002 r. Nr 4 poz. 34). Zdaniem Skarżących, przepisy powołanej ustawy drastycznie ograniczają uprawnienia osób niepełnosprawnych, pozbawiając je dotychczasowego prawa do: bezpłatnych przejazdów dzieci i młodzieży niepełnosprawnej z miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu do jednostek wymienionych w art. 2 ust. 5 ww. ustawy (art. 2 ust. 5 ww. ustawy), bezpłatnych przejazdów rodziców i opiekunów towarzyszących dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej z miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu do jednostek wymienionych w art. 2 ust. 4 pkt 1 ww. ustawy (art. 2 ust. 4 pkt. 1 ww. ustawy) oraz prawa do bezpłatnego powrotu tych rodziców i opiekunów z jednostek wymienionych w art. 2 ust. 4 pkt 1 ww. ustawy do miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu (jeżeli powrót odbywa się bez niepełnosprawnego dziecka). Jednocześnie przepisy powołanej ustawy pozbawiają osoby niewidome lub ociemniałe, a także osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji dotychczasowego prawa do ulgi 50% przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych oraz autobusowego (art. 4 ust 1 pkt 2 i ust. 2 ww. ustawy). Usunięty został również przepis uprawniający osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji do bezpłatnego przejazdu w wagonach II klasy pociągów osobowych.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich autorzy skarg słusznie powołują się na niesprawiedliwy, dyskryminujący charakter powołanych przepisów. Należy bowiem podkreślić, iż Konstytucja RP w art. 69 stanowi, że osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej. Takiemu celowi służy również uchwalona przed czterema laty Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (uchwałą Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. Monitor Polski Nr 50, poz. 475), która poza zdefiniowaniem prawa osób niepełnosprawnych do niezależnego, samodzielnego, aktywnego i wolnego od przejawów dyskryminacji życia, zawarła katalog dziesięciu praw, wśród których znajduje się prawo do swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu.

Pozbawienie osób niepełnosprawnych prawa do bezpłatnych, oraz z 50% ulgą, przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego stanowi naruszenie powołanych powyżej przepisów, powodując że stają się one tylko pustą deklaracją, z której nic nie wynika. Osoby niepełnosprawne należą bowiem w większości do kategorii osób ubogich, niepracujących. Zapewnienie bezpłatnych, lub choćby z 50% ulgą, przejazdów gwarantowało im prawo do swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu oraz dostęp do wszelkiego rodzaju dóbr i usług, umożliwiając pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Ponadto przepisy powołanej ustawy ograniczają, wynikające z art. 70 Konstytucji RP, prawo każdego obywatela do nauki. Należy bowiem zaznaczyć, iż niepełnosprawne dzieci i młodzież najczęściej nie mogą pobierać nauki w miejscu zamieszkania. Muszą korzystać ze szkolnictwa specjalnego, niejednokrotnie znacznie oddalonego od miejsca zamieszkania. Pozbawienie dzieci i młodzieży prawa do bezpłatnych przejazdów, a także ich rodziców i opiekunów, w niektórych sytuacjach może doprowadzić do pozostawienia dziecka w domu, bez możliwości pobierania nauki, zwłaszcza że dzieci te pochodzą często z rodzin o bardzo niskich dochodach, a konieczność pokrywania kosztów dowozu dziecka do specjalnego ośrodka może przekraczać możliwości finansowe rodziców. Nadto, wydaje się, że ustawodawca niesłusznie pozbawił rodziców i opiekunów dzieci i młodzieży niepełnosprawnej prawa do bezpłatnego (lub chociażby ulgowego) powrotu ze specjalnego ośrodka do miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu, jeżeli powrót odbywa się bez niepełnosprawnego dziecka. Zazwyczaj bowiem rodzic lub opiekun niepełnosprawnego dziecka jest osobą nie pracującą zawodowo, poświęcającą się opiece i wychowaniu niepełnosprawnego dziecka, a więc osobą o trudnej sytuacji materialnej. Postawienie rodziców i opiekunów w sytuacji, gdy za powrót do miejsca zamieszkania lub pobytu, będą musieli ponosić pełną odpłatność, może doprowadzić do negatywnych skutków, gdyż rodzice zmuszeni swoją sytuacją materialną, będą pozostawiać dzieci na okres całego roku szkolnego w internatach ośrodków specjalnych. Natomiast brak kontaktu z rodzicami jest szkodliwy dla prawidłowego rozwoju każdego dziecka, a więc w szczególności dziecka niepełnosprawnego. Podobną sytuację wprowadza również art. 2

ust 1 pkt 6 ustawy, który co prawda przyznaje przewodnikowi lub opiekunowi towarzyszącemu osobie niewidomej lub ociemniałej albo niezdolnej do samodzielnej egzystencji uprawnienie do bezpłatnego przejazdu, jednakże odmawia tego uprawnienia, jeżeli powrót przewodnika lub opiekuna odbywa się bez ww. osób.

Jednocześnie pragnę podkreślić, iż zarówno Konstytucja RP, jak i szereg innych aktów prawnych, zawierają przepisy, które mają na celu uprzywilejowanie pewnej kategorii osób, zmierzając w ten sposób do zapewnienia faktycznej równości w rozumieniu art. 32 Konstytucji RP, czyli do wyrównania szans osób biednych, słabych, niepełnosprawnych. Zatem wprowadzone ustawą z dnia 21 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy o uprawnieniach do bezpłatnych i ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego oraz o zmianie innych ustaw przepisy mają charakter szczególnie dyskryminacyjny, gdyż zamiast różnicować przez wyrównujące szanse uprzywilejowanie, różnicują przez dyskryminację. Są również zaprzeczeniem urzeczywistnienia zasad sprawiedliwości społecznej, a więc są niezgodne z art. 2 Konstytucji RP.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich wprowadzenie powołanych przepisów nie znajduje racjonalnego uzasadnienia. Powoływanie się na trudną sytuację budżetu państwa nie może być argumentem pozbawiającym osoby niepełnosprawne wymienionych powyżej praw. Trzeba bowiem pamiętać o tym, że likwidacja barier pomiędzy ludźmi niepełnosprawnymi, a pełnosprawnymi należy do szczególnych obowiązków demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Mając na uwadze powyższe, zwracam się do Pana Premiera z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie oraz podjęcie odpowiednich działań legislacyjnych w kierunku zapewnienia konstytucyjności przedmiotowym przepisom. Będę jednocześnie zobowiązany za przekazanie informacji w tej sprawie.

Z wyrazami szacunku

/-/ Prof. dr Andrzej Zoll

Załącznik 3

Do wiadomości:

Pani Jolanta Banach

Pełnomocnik Rządu Do Spraw

Osób Niepełnosprawnych